24/07/2023

24 Ιουλίου 1923: Η υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης που καθόρισε τις ελληνοτουρκικές σχέσεις

/ Επικαιρότητα

Εκατό χρόνια συμπληρώνονται σήμερα από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης (24 Ιουλίου 1923), μίας συνθήκης η οποία καθόρισε και συνεχίζει να καθορίζει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, και που από το 2017 έχει μπει στο στόχαστρο του Προέδρου της Τουρκίας Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν ο οποίος έθεσε το ζήτημα της αναθεώρησή της.

- Της Σβετλάνα Λεβίτσκι

Με την ήττα των ελληνικών δυνάμεων τον Σεπτέμβριο του 1922 διαψεύστηκε το

όραμα “της Ελλάδος των δύο ηπείρων και των πέντε θαλασσών”. Οι διαπραγματεύσεις για το μέλλον της Τουρκίας ξεκίνησαν στις 20 Νοεμβρίου του ίδιου έτους στη Λωζάννη της Ελβετίας με τη συμμετοχή της Ελλάδας, της Τουρκίας του Κεμάλ Ατατούρκ, των δυνάμεων της Αντάντ, της τότε Γιουγκοσλαβίας, της Ρουμανίας, των ΗΠΑ, της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, του Βελγίου, της Πορτογαλίαςς και της Ιαπωνίαςς σε ρόλο παρατηρητή.

ΕΜΠΡΟΣ

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΕΘΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΣ

Η ΕΙΡΗΝΗ ΥΠΕΓΡΑΦΗ ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΛΩΖΑΝΝΗΝ

ΠΑΡΙΣΙΟΙ 24 ΙΟΥΛΙΟΥ ΩΡΑ 7 Μ.Μ. (ΙΔ. ΡΑΔΙΟΓΡΑΦΗΜΑ «ΕΜΠΡΟΣ»). — ΤΗΛΕΓΡΑΦΟΥΣΙΝ ΕΚ ΛΩΖΑΝΝΗΣ ΟΤΙ Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΥΠΕΓΡΑΦΗ.

Η Συνθήκη της Λωζάννης αποτελεί τον **πυλώνα των σχέσεων Ελλάδας-Τουρκίας.** Συγκεκριμένα, η Συνθήκη καθόρισε τα σύνορα μεταξύ Ελλάδας, Τουρκίας, Βουλγαρίας, Ιράκ, και Συρίας. Στη Συνθήκη ενσωματώθηκε η υπογραφείσα σύμβαση ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας-Τουρκίας της 30 Ιανουαρίου 1923. Ακόμη, στο **άρθρο 12** αναγνωρίστηκε η ελληνική κυριαρχία στα νησιά Λήμνο, Σαμοθράκη, Λέσβο, Χίο, Σάμο και Ικαρία. Στο **άρθρο 13** ορίστηκε η περιορισμένη στρατιωτική δύναμη που θα έχει η Ελλάδα σε αυτά τα νησιά. Στο **άρθρο 14** καθορίστηκαν οι ειδικές συνθήκες αυτονομίας των ελληνικών πληθυσμών (“μη μουσουλμανικών”) στην Ίμβρο και την Τένεδο. Δυστυχώς όμως αυτές οι διατάξεις συστηματικά παραβιάστηκαν και συνεχίζουν παραβιάζονται.

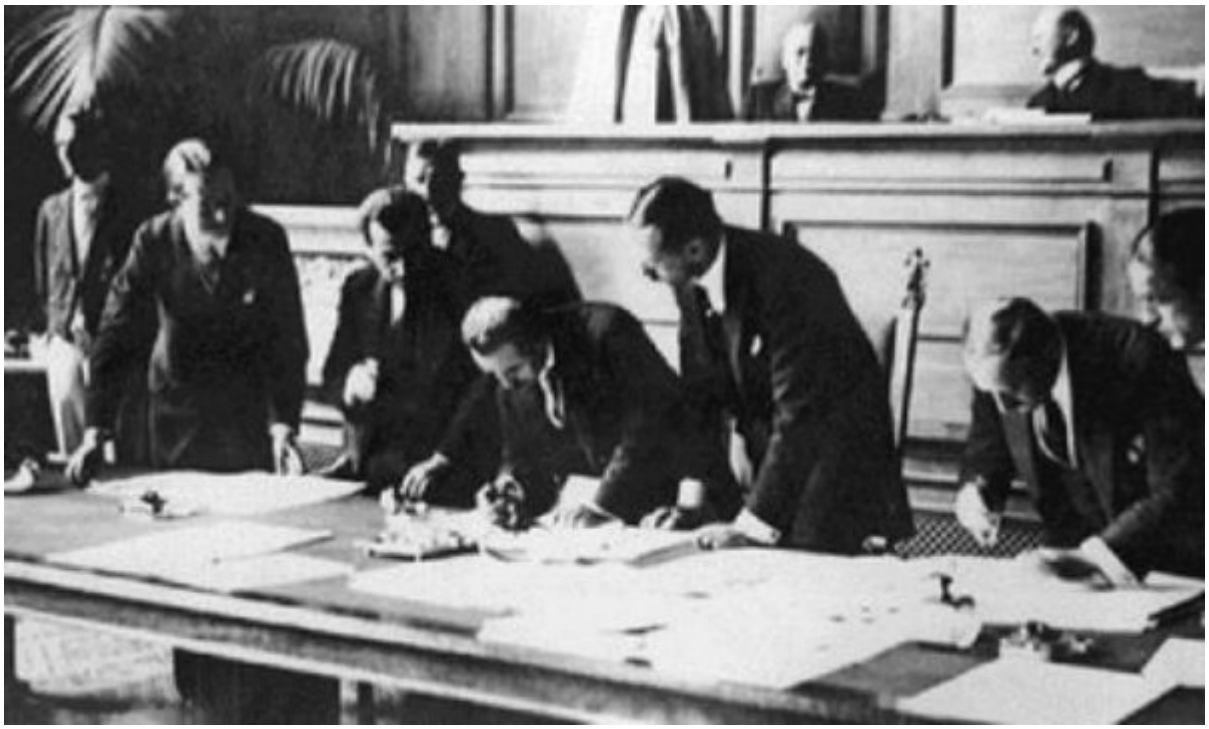

Εκατό χρόνια μετά, η τουρκική κυβέρνηση παραβιάζει μία σειρά από διατάξεις της Συνθήκης η οποία προβλέπει το δικαίωμα των μη μουσουλμάνων Τούρκων πολιτών να τελούν ελεύθερα τα της θρησκείας τους (**άρθρα 38 και 40**), το δικαίωμά τους να διευθύνουν και να εποπτεύουν τα ιδρύματά τους (**άρθρο 40**), την υποχρέωση της Τουρκίας να παρέχει κάθε δυνατή προστασία, διευκόλυνση και άδεια σε εκκλησίες, συναγωγές, νεκροταφεία και λοιπά καθιδρύματα των μη μουσουλμανικών μειονοτήτων (**άρθρο 42**) και την υποχρέωσή της να μην εξαναγκάζει τους μη μουσουλμάνους πολίτες στην εκτέλεση πράξεων, οι οποίες αντιβαίνουν στη θρησκεία τους (**άρθρο 43**).

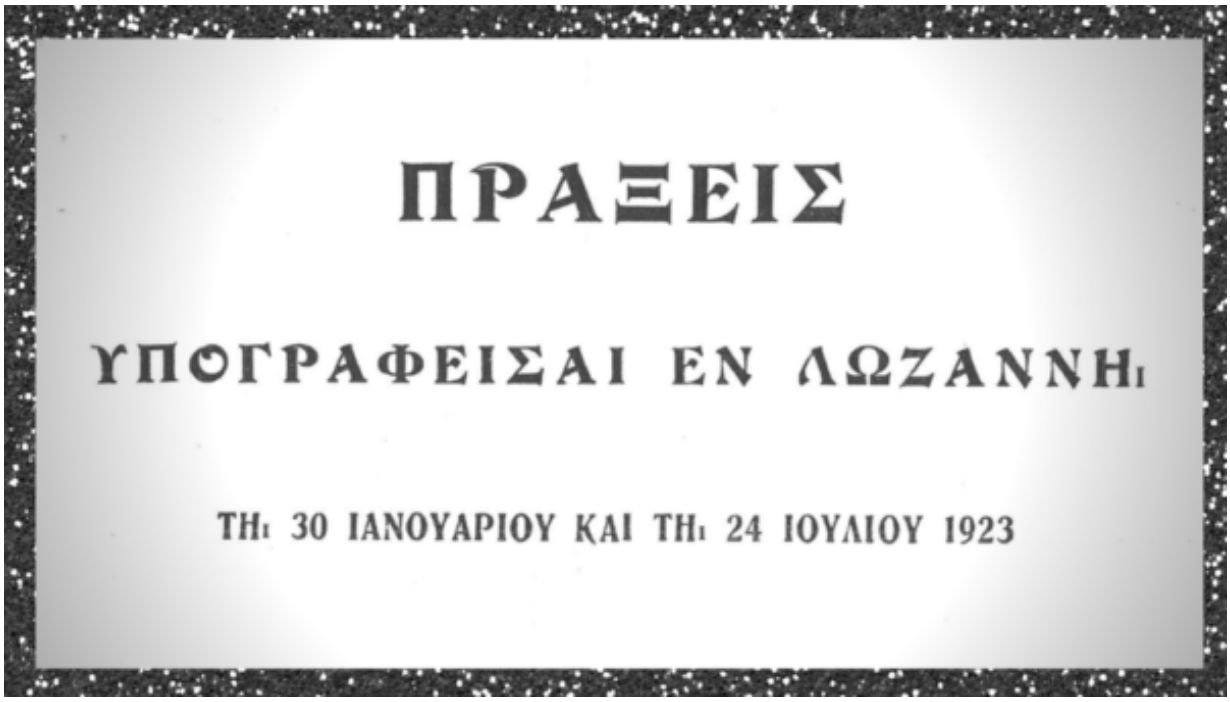

Παραβιάζονται ακόμη διατάξεις της **Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου**, όπως η προσβολή της θρησκευτικής ελευθερίας (**άρθρο 9**) και της ιδιοκτησίας (**άρθρο 1** Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου).

Το καθεστώς του Οικουμενικού Πατριαρχείου και η Συνθήκη της Λωζάννης

Σύμφωνα με το Υπουργείο Εξωτερικών, το καθεστώς του Οικουμενικού

Πατριαρχείου δεν αποτέλεσε αντικείμενο πρόνοιας της **Συνθήκης της Λωζάννης.** Στα πρακτικά αυτής (ενυπόγραφο procès-verbal της 10ης Ιανουαρίου 1923), ωστόσο, **αναγνωρίζεται έμμεσα** η οικουμενική θρησκευτική αποστολή του Πατριαρχείου. Σημειώνεται, ότι, κατά τις διαπραγματεύσεις της Λωζάννης, η Τουρκία ζήτησε πιεστικά την απομάκρυνση του Πατριαρχείου από την επικράτειά της για να συναντήσει, όμως, τη σθεναρή αντίδραση του Ελευθερίου Βενιζέλου και των άλλων αντιπροσωπειών.

Ήδη, από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης το 1923, η Τουρκία αποδύθηκε, ανεπιτυχώς, σε αγώνα για την αποδυνάμωση του Οικουμενικού Πατριαρχείου, θεωρώντας το ως κίνδυνο που έπρεπε να εξαλειφθεί. Περιόρισε την εκλογή του Πατριάρχη μεταξύ των κληρικών που έχουν την τουρκική ιθαγένεια και ασκούν εκκλησιαστικά καθήκοντα εντός Τουρκίας. Δήμευσε ναούς και ακίνητα που το τελευταίο απέκτησε από δωρεές. Προσπάθησε να το υποκαταστήσει, δημιουργώντας μία ελεγχόμενη, από το κράτος, οντότητα, το **«Τουρκορθόδοξο Πατριαρχείο»** το μόρφωμα αυτό, παρά την υποστήριξη των Τουρκικών Αρχών, παρέμεινε χωρίς «ποίμνιο», αν και στέρησε από την ομογενειακή Κοινότητα Γαλατά, τέσσερεις ναούς. Οι εσωτερικές εξελίξεις στην Τουρκία καταδεικνύουν ότι το μόρφωμα αυτό αναπτύχθηκε ως καρκίνωμα και για την ίδια την τουρκική κοινωνία, με αποχρώσες ενδείξεις για εμπλοκή του σε παρακρατικές, ακραίες εθνικιστικές, οργανώσεις.

Σύμφωνα με κείμενο του Αναπληρωτή Καθηγητή Εκκλησιαστικού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών Γεωργίου Ι. Ανδρουτσόπουλου στο ένθετο της Κυριακάτικης εφημερίδας Καθημερινή, *“η Τουρκία αρνούνταν να αποκαλέσει τον Πατριάρχη “Οικουμενικό” με το επιχείρημα ότι ο εν λόγω τίτλος επιδέχεται πολιτικές ερμηνείες που μπορεί να υπονομεύουν την τουρκική κυριαρχία. Θεωρούσε το Πατριαρχείο “πολιτικό όργανο”. Ωστόσο, η οικουμενικότητα του Πατριαρχείου προκύπτει από τα θέσμια και τις παραδόσεις της Ορθόδοξης Εκκλησίας, καθώς ήδη από το 451 μΧ, η εν Χαλκηδόνι Δ’ Οικουμενική Σύνοδος κατέστησε, με τον 28ο κανόνα της, την Καωνσταντινούπολη ως **πρωτόθρονη Εκκλησίας της Ανατολής**. Ο τίτλος αυτός δεν αποτελεί πρωτείο εξουσίας αλλά **προνόμιο ευθύνης και διακονίας**, **είναι ένα ζήτημα καθαρά θρησκευτικό** που συναρτάται ευθέως με την εσωτερική οργάνωση της Ορθόδοξης Εκκλησίας και συνιστά έκφανση της θρησκευτικής αυτονομίας και αυτοδιοίκησής της”*.

Οι διώξεις κατά της ελληνικής μειονότητας στην **Κωνσταντινούπολη**, που κορυφώθηκαν με τα γεγονότα του Σεπτεμβρίου 1955 και τις μαζικές **απελάσεις Ελλήνων** πολιτών το 1964, σε συνδυασμό με τα μέτρα κατά του Πατριαρχείου και

την απαγόρευση της λειτουργίας της **Θεολογικής Σχολής της Χάλκης** (1971), δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα στο Πατριαρχείο. Αυτές οι ενέργειες, όμως, δεν κατόρθωσαν να μειώσουν ούτε τη θέση του Πατριαρχείου ως Μητέρα Εκκλησία ούτε και την ακτινοβολία του, σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως αυτή προκύπτει από την πολυσχιδή δραστηριότητα του Οικουμενικού Πατριάρχη, επί πολλών θεμάτων.

Κωνσταντίνος Φίλης: Το κλείσιμο της Θεολογικής Σχολής απολύτως βαραίνει την Τουρκία

Φωτογραφία αρχείου: EUROKINISSI / ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

Για το άνοιγμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης μίλησε στο **ope.gr** σε πρόσφατη συνέντευξη του ο **Διεθνολόγος Κωνσταντίνος Φίλης** επισημαίνοντας ότι το γεγονός του κλεισίματος της Θεολογικής Σχολής απολύτως βαραίνει την Τουρκία.

"Ο Ερντογάν, σε σχέση με τους προκατόχους του, θέλω να είμαι συγκεκριμένος, ***σε σχέση με τους προκατόχους του****, δείχνει απέναντι στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, θα έλεγα μεγαλύτερο σεβασμό, και ίσως επειδή και οι δύο θρησκείες είναι μονοθεϊστικές δείχνει να αντιλαμβάνεται τον ρόλο και τη θέση της* ***Ορθοδοξίας.*** *Από την άλλη, και αυτός όπως και οι προκάτοχοί του βαρύνονται με το γεγονός ότι δεν έχουν ακόμα προχωρήσει στο άνοιγμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης. Η εκτίμησή μου είναι ότι ο Ερντογάν μπορεί να το κάνει αυτό. Πιστεύω ότι αν κάποιος από τους ηγέτες της Τουρκίας θα μπορούσε να το επιβάλλει στο εσωτερικό, είναι ο Ερντογάν. Αλλά ταυτόχρονα θεωρώ ότι το κρατάει και ως* ***ένα διαπραγματευτικό χαρτί*** *για να το θέσει, να το χρησιμοποιήσει, να το αξιοποιήσει προκειμένου να καταφέρει άλλες σκοπιμότητες. Και αν οι άλλες σκοπιμότητες σχετίζονται με τη μουσουλμανική μειονότητα στη*

Θράκη, τότε πολύ φοβούμαι ότι η Θεολογική Σχολή της Χάλκης θα έχει πέσει θύμα μιας προσπάθειας χρησιμοποίησης, εκμετάλλευσης μίας κατάστασης όπου η Τουρκία θα έπρεπε να σεβαστεί την υπογραφή της και μάλλον δεν θα γίνει αυτό το οποίο θα έπρεπε εδώ και χρόνια συμβεί”, είπε.

Ως προς το γιατί ο Ερντογάν αμφισβητεί τη Συνθήκη της Λωζάννης, ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης υπογράμμισε: “*Νομίζω ότι αυτό το οποίο θέλει η Τουρκία, είναι* ***μία πραγματικότητα η οποία θα είναι κομμένη και ραμμένη στις δικές της επιθυμίες****. Καταλαβαίνει και η ίδια ότι η αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης μπορεί να γίνει μόνο μέσα από πόλεμο ή συνηγορώντας σε όλα τα υπόλοιπα όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Ξέρει ότι το δεύτερο δεν πρόκειται να συμβεί. Ξέρει ότι και το πρώτο επίσης είναι περίπου αδύνατο. Οπότε αυτό που θέλει είναι, με έναν συστηματικό τρόπο, να αμφισβητεί συγκεκριμένες πρόνοιες της Συνθήκης της Λωζάννης και να προσπαθεί να δείξει ότι η ίδια είναι ο κυρίαρχος του παιχνιδιού, και ότι οι νέες πραγματικότητες, οι οποίες είναι διαφορετικές κατά την Τουρκία σε σχέση με πριν από 100 χρόνια, σημαίνουν ότι εν τοις πράγμασι, στην πράξη δηλαδή, η Συνθήκη της Λωζάννης δεν μπορεί να διατηρείται”.*

Διαβάστε αναλυτικά: Ο Κωνσταντίνος Φίλης στο ope.gr για τα 100 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης

Προκόπης Παυλόπουλος: Η Συνθήκη της Λωζάνης και το ζήτημα των Μειονοτήτων: Ένα παράδειγμα προκλητικής παραβατικότητας της Τουρκίας

Μιλώντας στις εκδηλώσεις “Καραβαγγέλεια 2023” που οργάνωσε η Ιερά Μητρόπολη Καστορίας με θέμα: “Η Συνθήκη της Λωζάνης και το ζήτημα των Μειονοτήτων: Ένα παράδειγμα προκλητικής παραβατικότητας της Τουρκίας”, ο τέως Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ακαδημαϊκός και Επίτιμος Καθηγητής της Νομικής Σχολής του ΕΚΠΑ κ. **Προκόπιος Παυλόπουλος** επισήμανε, μεταξύ άλλων:

*“Καθ’ όλη την διάρκεια της Συνδιάσκεψης της Λωζάνης, από την 1η Νοεμβρίου 1922 έως την 24η Ιουλίου 1923, ο **Ελευθέριος Βενιζέλος** «ξεδίπλωσε», με μεγάλη διεθνή απήχηση, το κύρος του, τις γνώσεις του και ιδίως τις εμπειρίες του για όλα τ’ «ανοικτά μέτωπα» της Ελλάδας. Μ’ έμφαση στα ζητήματα των συνόρων μας, των **Νησιών του Αιγαίου**, της αποτελεσματικής προστασίας του Πατριαρχείου, της αντίκρουσης των περί πολεμικών αποζημιώσεων εξωπραγματικών τουρκικών αξιώσεων και του ολοκληρωμένου καθορισμού του νομικού καθεστώτος των Μειονοτήτων στην Ελλάδα και στην Τουρκία αντιστοίχως.*

*Καίτοι η επιτυχία του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν, υπό τις τραγικές περιστάσεις της εποχής, οφθαλμοφανής, ο ίδιος απέφυγε κάθε θριαμβολογία, με πλήρη επίγνωση ότι ο «γολγοθάς» δεν είχε τελειώσει για την Πατρίδα. Ενδεικτικό είναι ότι αμέσως μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάνης, την 24η Ιουλίου 1923, μεταξύ της Ελλάδας, της Τουρκίας και των Συμμάχων, ο Ελευθέριος Βενιζέλος τηλεγράφησε στους **Νικόλαο Πλαστήρα και Στυλιανό Γονατά**: «Ευχαρίστως αγγέλω υμίν ότι σήμερον, μεταμεσημβρίαν, εις την μεγάλην αίθουσαν του Πανεπιστημίου Λωζάννης, υπεγράφη η Συνθήκη της Ειρήνης μετά πασών των*

σχετικών συμβάσεων, δηλώσεων και πρωτοκόλλων. Η Συνθήκη αύτη, συναφθείσα μετά την Μικρασιατικήν Καταστροφήν, δεν σημαίνει, ατυχώς, Ελληνικόν θρίαμβον. Αλλά η ***Επανάστασις*** *δύναται να είναι υπερήφανος ότι αναδιοργανώσασα Εθνικόν Στρατόν έδωκε τα μέσα εις την Αντιπροσωπείαν της να επιτύχη την συνομολόγησιν εντίμου ειρήνης, ήτις επιτρέπει εις την Ελλάδα να επιστρέψη εις τα έργα ειρήνης και να αφοσιωθή εις το έργον της εσωτερικής περισυλλογής.»*

Στην διαδρομή των 100 και πλέον χρόνων από την ενσωμάτωσή της στον Εθνικό μας Κορμό, η Ελληνική -και Ευρωπαϊκή πλέον- ***Θράκη*** *εξελίσσεται ως το πεδίο εκείνο, όπου η Τουρκία κάνει, δυστυχώς αδιαλείπτως, πραγματική «επίδειξη» της περιφρόνησής της προς το Διεθνές και το Ευρωπαϊκό Δίκαιο, αμφισβητώντας προκλητικώς την αλήθεια και εγείροντας, συνεχώς, νέα ζητήματα θεσμικώς και πολιτικώς αδιανόητων διεκδικήσεων. Ιδίως δε κατά την τρέχουσα περίοδο, η Ελληνική Θράκη υφίσταται, και αυτή, ορισμένες από τις συνέπειες των σχεδόν γραφικών -πλην όχι λιγότερο επικίνδυνων- «σουλτανικών» φαντασιώσεων του τούρκου* ***Προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν****. Ταυτοχρόνως όμως -και εν πολλοίς χάρη στο απαράμιλλο φρόνημα, με το οποίο όλα αυτά τα δύσκολα χρόνια αντιμετώπισαν αποτελεσματικώς την τουρκική προκλητικότητα οι κάτοικοι της Ελληνικής Θράκης, και μάλιστα ανεξαρτήτως Θρησκεύματος- η περιοχή αυτή αναδεικνύεται και σε πεδίο Εθνικής έμπνευσης, σε ό,τι αφορά την υπεράσπιση των Εθνικών μας Θεμάτων και, επέκεινα, των Εθνικών μας Δικαίων έναντι των ιταμών προκλήσεων της Τουρκίας. Βασική Εθνική Θέση μας είναι και το ότι η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 -και όλες οι μεταγενέστερες, κάθε μορφής, εκτελεστικές της ρυθμίσεις- δεν επιδέχονται, καθ' οιονδήποτε τρόπο, αναθεώρηση ή τροποποίηση".* **(Διαβάστε αναλυτικά ΕΔΩ)**